

УДК 346.2

DOI <https://doi.org/10.32782/klj-2024-6.08>

ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Черненко Олена Анатоліївна,

кандидат юридичних наук,

старший дослідник,

завідувачка кафедри правознавства

Приватного вищого навчального закладу «Фінансово-правовий коледж»;

старший науковий співробітник

Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва

імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України

ORCID ID: 0000-0001-5184-333X

У статті розглянуто деякі аспекти, пов'язані зі здійсненням господарської діяльності у сфері охорони здоров'я. Якість та доступність медичних послуг забезпечуються складовими елементами: кадровими, науковими, організаційними, фінансовими, інтелектуальними, інформаційними ресурсами та матеріально-технічним забезпеченням.

Заклади охорони здоров'я, які здійснюють господарську діяльність, утворюються та функціонують як державні, комунальні, приватні чи засновані на змішаній формі власності. Окреслені суб'єкти мають використовувати нові технології, створювати нові послуги, протистояти конкурентам, прораховувати ризики, формувати професійну команду.

Основною метою державних та комунальних закладів охорони здоров'я є реалізація державної політики у сфері охорони здоров'я, насамперед, здійснення медичного (реабілітаційного) обслуговування населення із використанням інструментарію державних фінансових гарантій такого обслуговування. Як правило, основною метою приватних медичних та реабілітаційних закладів – є отримання прибутку власниками таких закладів.

Послуги, які надаються та товари, які реалізуються в сфері охорони здоров'я, є особливими, оскільки саме від їх якості залежить здоров'я та життя людини. Реалізація окреслених послуг, просування товарів на ринок тісно пов'язані з їх рекламою, яка повинна відповідати загальним принципам реклами, до яких законодавець відносить: законність, точність, достовірність, використання форм та засобів, які не завдають споживачеві реклами шкоди. Проте, незважаючи на чітко визначені в законодавстві вимоги до реклами лікарських засобів, непоодинокими є випадки проявів недобросовісності. Недобросовісна реклама свідомо маніпулює інформацією про препарат та його властивості та спонукає людей до самолікування.

Суб'єкти господарювання, які здійснюють господарську діяльність в сфері охорони здоров'я, стикаються з низкою проблем, серед яких кадрові, економічні, політичні проблеми, мінливе законодавство, низька платоспроможність населення, повільне залучення інвестицій, конкурентна боротьба тощо. Отже, політика держави має бути направлена на належне правове регулювання господарської діяльності в сфері охорони здоров'я задля захисту прав споживачів медичних послуг та створення умов для стабільного розвитку підприємництва.

Ключові слова: господарська діяльність, підприємництво, некомерційна діяльність, юридична особа, суб'єкти господарювання, охорона здоров'я, заклад охорони здоров'я, недобросовісна конкуренція, реклама.

Chernenko Olena. Economic activity in the healthcare sphere

The article considers some aspects related to the implementation of economic activities in the healthcare sector. The quality and accessibility of medical services are ensured by the following components: human, scientific, organizational, financial, intellectual, information resources, and material and technical support.

Health care institutions that carry out economic activities are formed and function as state, municipal, private or based on a mixed form of ownership. The specified entities must use new technologies, create new services, resist competitors, calculate risks, and form a professional team.

The main goal of state and municipal health care institutions is the implementation of state policy in the field of health care, primarily the implementation of medical (rehabilitation) services to the population using the tools of state financial guarantees of such services. As a rule, the main goal of private medical and rehabilitation institutions is to make a profit for the owners of such institutions.

The services provided and the goods sold in the healthcare sector are special, since it is on their quality that human health and life depend. The implementation of the outlined services, the promotion of goods on the market are closely related to their advertising, which must comply with the general principles of advertising, to which the legislator refers: legality, accuracy, reliability, the use of forms and means that do not harm the consumer of advertising. However, despite the clearly defined requirements for advertising of medicines in the legislation, cases of dishonesty are not uncommon. Unfair advertising deliberately manipulates information about the drug and its properties and encourages people to self-medicate.

Business entities engaged in economic activities in the healthcare sector face a number of problems, including personnel, economic, political problems, changing legislation, low solvency of the population, slow investment attraction, competition, etc. Therefore, state policy should be aimed at proper legal regulation of economic activities in the healthcare sector in order to protect the rights of consumers of medical services and create conditions for the stable development of entrepreneurship.

Key words: *economic activity, business, non-entrepreneurial activity, legal entity, business entities, healthcare, healthcare institution; unfair competition, advertising.*

Постановка проблеми. Україна перебуває у стані реформування багатьох сфер суспільного життя, в тому числі й сфери охорони здоров'я. Якість та доступність медичної допомоги забезпечуються складовими елементами: кадровими, науковими, організаційними, фінансовими, інтелектуальними, інформаційними ресурсами та матеріально-технічним забезпеченням. На сьогодні існує потреба у зміні підходів до фінансування системи охорони здоров'я, оскільки внаслідок воєнних дій на території України збільшується чисельність людей з інвалідністю, зменшується обсяг фінансування системи охорони здоров'я через пріоритетність видатків на воєнні цілі, зменшується чисельності лікарів внаслідок їх переїзду за кордоном, брак професійних кадрів та управлінців в галузі охорони здоров'я тощо [1].

Крім того, головною метою правового забезпечення охорони здоров'я має стати створення рівних можливостей щодо отримання безоплатної медичної допомоги чи якісного платного медичного обслуговування та забезпечення суспільно необхідної рівноваги між особистими правами та свободами громадян, в тому числі свободи на підприємницьку діяльність

та інтересами суспільства щодо забезпечення здоров'я нації [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми теорії та практики господарської діяльності розглядалися в працях таких вчених, як В.В.Кочин, В.С.Мілаш, В.М.Пашков та інших. Проте в умовах постійного оновлення господарського законодавства розглянуті сучасними авторами питання пов'язані зі здійсненням господарської діяльності вимагають подальшого дослідження.

Метою статті є дослідження питань пов'язаних із здійсненням господарської діяльності у сфері охорони здоров'я.

Методи дослідження. В процесі проведення даного дослідження були використані загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема: історичний метод, описові методи, метод наукового абстрагування, синтезу, узагальнення, системний метод, методи індукції та дедукції, метод порівняння, прогнозування тощо.

Виклад основного матеріалу. Вперше в Україні визначення господарської діяльності було закріплено в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність»: господарська діяльність – будь-яка діяльність, в тому числі підприємницька, пов'язана з виробни-

цтвом і обміном матеріальних та нематеріальних благ, що виступають у формі товару.

Відповідно до ч. 1 ст. 3 ГК України під господарською діяльністю розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

На думку професора В.І. Семчика, під господарською діяльністю необхідно розуміти виробничу діяльність, в процесі якої виробляється продукція [3, с. 171].

В.С. Мілаш, визначаючи специфіку господарської діяльності, звертає увагу на такі елементи, як: 1) сфера її здійснення (сфера суспільного виробництва); 2) зміст (виробництво суспільних благ, що мають мінову та споживчу вартість, для задоволення потреб інших учасників господарських відносин та реалізація цих благ у товарній формі на іншій еквівалент); 3) суб'єкти, які її здійснюють (ними є суб'єкти господарювання); 4) інтереси, які виникають та мають бути реалізовані під час її здійснення (приватні інтереси в одержанні прибутку та/або досягненні інших соціально-економічних результатів, які є об'єктами як приватних, так і публічних інтересів) [4, с. 57].

Відповідно до ч. 2 статті 3 ГК України господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництвом, а суб'єкти підприємництва – підприємцями. Господарська діяльність може здійснюватись і без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність).

Відповідно до ст. 42 ГК України підприємство – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Господарсько-правове регулювання підприємництва спрямоване на встановлення організаційних форм підприємництва, визначення права найму працівників і соціальні гарантії щодо використання їх праці, формулювання

загальних гарантій прав підприємців, їх державну підтримку, відповідальність суб'єктів підприємництва тощо. У свою чергу, ч. 1 ст. 52 ГК України некомерційне господарювання визначається як самостійна систематична господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання, спрямована на досягнення економічних, соціальних та інших результатів без мети одержання прибутку. Правове регулювання некомерційного господарювання обмежується лише вказівкою на організаційні форми здійснення некомерційної господарської діяльності, а також регулювання некомерційної господарської діяльності [5, с. 57].

З точки зору В.М. Селіванова, «підприємництвом є не будь-яка корисна для суспільства діяльність по виробництву продукції, наданню послуг, а лише та, що характеризується такими основними ознаками: економічною самостійністю та автономною волею її суб'єктів; ініціативністю; творчим новаторським характером; систематичністю; здійснюється на власний ризик і під власну повну майнову відповідальність; здійснюється з метою одержання прибутку; є правомірною» [6, с. 8].

До законодавчих актів які регулюють господарську діяльність у сфері охорони здоров'я відносять – Конституція України, Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Закони України «Про страхування», «Про ліцензування видів господарської діяльності», «Про ціни та ціноутворення», «Про захист економічної конкуренції», Основи законодавства України про охорону здоров'я, «Про лікарські засоби», «Про рекламу».

Відповідно до Основ законодавства України про охорону здоров'я, заклади охорони здоров'я, які здійснюють господарську діяльність в сфері охорони здоров'я утворюються та функціонують як державні, комунальні, приватні чи засновані на змішаній формі власності. За організаційно-правовою формою заклади охорони здоров'я державної власності можуть утворюватися та функціонувати як державні некомерційні підприємства або державні установи, а заклади охорони здоров'я

комунальної власності можуть утворюватися та функціонувати як комунальні некомерційні підприємства або комунальні установи. При цьому заклади охорони здоров'я приватної власності не обмежені у виборі організаційно-правової форми.

Слід зазначити, що основною метою державних та комунальних закладів охорони здоров'я є реалізація державної політики у сфері охорони здоров'я, насамперед, здійснення медичного (реабілітаційного) обслуговування населення із використанням інструментарію державних фінансових гарантій такого обслуговування. Як правило, основною метою приватних медичних та реабілітаційних закладів – є отримання прибутку власниками таких закладів, що не виключає такі заклади із єдиної системи медичних (реабілітаційних) закладів та передбачає можливість використання ними у спеціальному порядку інструментів державного фінансового гарантування медичного обслуговування населення, що дозволяє пацієнтам отримати безоплатну допомогу також у приватних медичних закладах [7].

В сфері охорони здоров'я за характером правових відносин, спрямованих на забезпечення охорони здоров'я, розрізняють: 1) відносини щодо безпосереднього здійснення господарської діяльності, яка здійснюється суб'єктами господарювання, пов'язаної з виробництвом лікарських засобів, виробів медичного призначення, медичної техніки, їх реалізації, а також наданням медичних послуг суб'єктами господарювання, що здійснюють діяльність з метою отримання прибутку або суб'єктами некомерційного господарювання, що знаходяться на повному госпрозрахунку; відносини щодо здійснення господарської діяльності в межах господарської компетенції суб'єктами некомерційного господарювання, які фінансуються з бюджету, пов'язаної з виготовленням лікарських засобів міжлікарняними аптеками без права торгівлі, а також надання медичних послуг та медичної допомоги; 2) відносини щодо безпосереднього здійснення господарського забезпечення, що здійснюється негоспо-

дарючими суб'єктами в межах господарської компетенції, пов'язаної з виконанням адміністративних функцій; 3) відносини щодо управління господарською діяльністю закладів охорони здоров'я, тобто – організаційно-господарські відносини, шляхом державної реєстрації, ліцензування, патентування, квотування, акредитації закладів охорони здоров'я, сертифікації та атестації тощо, а також управління господарським забезпеченням, що здійснюється негосподарючими суб'єктами в межах господарської компетенції, шляхом акредитації закладів охорони здоров'я та атестації тощо [2].

Суб'єкт господарювання, що функціонує в медичній сфері має проявляти низку рис, основними з яких є: систематичне пропонування нового на ринку, поліпшення (поєднання) необхідних елементів послуги в єдиний механізм, що створює нову послугу на ринку, або використання вже існуючої у власній практичній діяльності; здатність йти на прорахований ризик; протистояння різним видам адміністративного тиску, наполегливість у досягненні мети; риси лідера (здібність керувати іншими людьми, вести за собою колектив, створити команду однодумців тощо); здатність до тривалої, тяжкої та якісної роботи; наявність швидкої реакції на зміни зовнішнього середовища, здатність протистояти конкурентам, організувати діяльність краще, швидше і якісніше за інших; здатність до постійного навчання, систематичного розширення мобільності медичного і допоміжного персоналу та його ділової активності; вміння формування досяжних цілей, довгострокове бачення; вміння проводити систематичне планування і аналіз діяльності організації, вивчати динаміку господарських показників, використовувати ці знання для прийняття вчасних рішень, контролювати процес надання послуг; вміння переконувати підлеглих, формувати професійну команду, встановлювати ділові та особисті зв'язки з партнерами.

Слід зазначити, що послуги, які надаються та товари, які реалізуються в сфері охорони здоров'я є особливими, оскільки від саме від їх якості залежить здоров'я

та життя людини. Реалізація окреслених послуг, просування товарів на ринок тісно пов'язані з їх рекламою, оскільки саме від неї здебільшого і залежить прибуток, який є оціночним критерієм успішності будь-якого суб'єкта господарювання.

Реклама лікарських засобів, як і будь-яка інша реклама, повинна відповідати загальним принципам реклами, до яких законодавець відносить: законність, точність, достовірність, використання форм та засобів, які не завдають споживачеві реклами шкоди (ч. 1 статті 7 Закону України «Про рекламу»).

Відповідно до статті 21 Закону України «Про рекламу» реклама лікарських засобів, медичних виробів дозволяється лише таких лікарських засобів, медичних виробів та методів профілактики, діагностики, лікування і реабілітації, що в установленому порядку дозволені центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, до застосування в Україні; та таких лікарських засобів, які відпускаються без рецепта лікаря та які не внесені центральним органом виконавчої влади у галузі охорони здоров'я до переліку лікарських засобів, заборонених до рекламування.

Реклама лікарських засобів, медичних виробів, методів профілактики, діагностики, лікування і реабілітації повинна містити:

1) об'єктивну інформацію про лікарський засіб, медичний виріб, метод профілактики, діагностики, лікування, реабілітації і здійснюватися так, щоб було зрозуміло, що наведене повідомлення є рекламою, а рекламований товар є лікарським засобом, медичним виробом, методом профілактики, діагностики, лікування, реабілітації;

2) вимогу про необхідність консультації з лікарем перед застосуванням лікарського засобу чи медичного виробу;

3) рекомендацію щодо обов'язкового ознайомлення з інструкцією на лікарський засіб;

4) текст попередження такого змісту: «Самолікування може бути шкідливим для вашого здоров'я», що займає не менше 15 відсотків площі (тривалості) всієї

реклами, а для аудіальних медіа - має прозвучати не менше одного разу за ролик, але не менше ніж один раз за одну хвилину, та озвучується на тому самому рівні гучності, що й інший звуковий ряд ролика.

Закон України «Про рекламу» містить положення щодо відомостей, які забороняється розміщувати у рекламі лікарських засобів, серед них, наприклад, відомості, які можуть справляти враження, що за умови застосування лікарського засобу чи медичного виробу консультація з фахівцем не є необхідною; посилення на конкретні випадки вдалого застосування лікарських засобів, медичних виробів, методів профілактики, діагностики, лікування і реабілітації тощо. Проте, незважаючи на чітко визначені в законодавстві вимоги до реклами лікарських засобів, непоодинокими є випадки проявів недобросовісності. Недобросовісна реклама – це реклама, яка вводить або може ввести в оману споживачів реклами, завдати шкоди особам, державі чи суспільству внаслідок неточності, недостовірності, двозначності, перебільшення, замовчування, порушення вимог щодо часу, місця і способу розповсюдження.

Недобросовісна реклама свідомо маніпулює інформацією про препарат та його властивості та спонукання людей до самолікування. Серед гучних справ щодо недобросовісної реклами потрібно згадати: неправдиву рекламу лікарського засобу «Амізон» (АМКУ було накладено штраф 7,6 млн грн на ПАТ «Фармак»); препарату «Декасан», у якому поширювалась неправдива інформація про його здатність боротися з коронавірусами (АМКУ накладено штраф у розмірі 528 тисяч гривень на ТОВ «Юрія-фарм»); препарату «Протефлазид», у якому поширювалась неправдива інформація про ефективність під час лікування гострої респіраторної хвороби COVID-19, викликані коронавірусом SARS-CoV-2 (АМКУ накладено штраф у розмірі 3,2 млн грн на ТОВ «Науково-виробнича компанія «Екофарм»)) [8].

Відповідно до Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про стан національної системи

охорони здоров'я та невідкладні заходи щодо забезпечення громадян України медичною допомогою», яке було введено в дію Указом Президента України № 369/2021, на Кабінет Міністрів України покладено зобов'язання вжити заходів з питань:

– мінімізації шкідливого впливу самолікування на здоров'я, зокрема, шляхом установлення до 1 січня 2024 року мораторію щодо наведення у теле-, радіопередачах, засобах масової інформації будь-яких відомостей рекламного характеру про лікарські засоби, медичні вироби, методи профілактики, діагностики, лікування і реабілітації;

– забезпечення реального контролю за дотриманням правил рецептурного відпуску лікарських засобів, уникнення поліпрагмації шляхом призначень рецептурних лікарських засобів виключно на підставі відповідних медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги.

В науковій літературі до переваг мораторію на рекламу лікарських засобів відносять: 1) зменшення споживання «зайвих» препаратів (мінімізація самолікування); 2) зростання довіри до лікарів, оскільки лише останні можуть рекомендувати ефективні лікарські засоби відповідно до стану здоров'я та встановленого діагнозу; 3) зменшення конфлікту інтересів між фармацевтичними компаніями та лікарями.

Серед недоліків введення зазначеного мораторію виділяють: 1) продажі та прибутки фармацевтичних компаній можуть зменшитися, що призведе до скорочення проведення клінічних випробувань і розробки нових лікарських засобів; 2) виникнення проблем для пацієнтів, які не зможуть відвідати своїх сімейних лікарів [9].

Необхідно зазначити, що однією з основних ознак підприємницької діяльності

в будь-якій сфері є ризик. До основних факторів ризику в медичній сфері можна віднести: ризики, пов'язані з серйозними недоліками медичних технологій, що використовуються; прийняття рішення про медичне втручання, що містить ризик; проблеми виконання поточних медичних процедур; ризики, пов'язані з самопомогою і самолікуванням населення; – проблеми, що стосуються наслідків науково-технологічного розвитку.

Економічні ризики у підприємстві поділяють на дві групи: зовнішні та внутрішні. Зовнішні ризики, на які підприємці не можуть впливати, але повинні їх прогнозувати та враховувати, бо вони істотно впливають на стан справ: політичні; вплив конкурентів; нестабільність валюти й ринку в цілому. Внутрішні ризики: стратегія закладу (сформованість моделей розвитку в залежності від фінансового стану); принципи діяльності закладу; ресурси та їх використання (фінансові, персонал, основні фонди тощо); якість і рівень використання маркетингу (вивчення ринку, ціноутворення, реклама, конкурентна стратегія тощо).

Висновки. Враховуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що суб'єкти господарювання, які здійснюють господарську діяльність в сфері охорони здоров'я, стикаються з низкою проблем, серед яких: кадрові, економічні, політичні проблеми, мінливе законодавство, низька платоспроможність населення, повільне залучення інвестицій, конкурентна боротьба тощо. Отже, політика держави має бути направлена на належне правове регулювання господарської діяльності в сфері охорони здоров'я задля захисту прав споживачів медичних послуг та створення умов для стабільного розвитку підприємництва.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Проблеми реалізації державно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я в Україні. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/2394/2430> (дата звернення: 20.11.2024).

2. Пашков В.М. Господарсько-правове регулювання в сфері охорони здоров'я: доктринальні положення. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7202/1/Pashkov_475.pdf (дата звернення: 15.11.2024).

3. Аграрне законодавство України: проблеми ефективності /за ред. В.І.Семчика ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. Київ : Наук. думка. 1998. 239 с.
4. Мілаш В.С. Господарське право: курс лекцій: у 2 ч. Харків : Право. 2008. Ч. 1. 496 с.
5. Кочин В.В. Види господарської діяльності юридичних осіб: проблеми теорії та практики. *Юридичний вісник*. 2016. 1(38). URL: <https://jrnl.nau.edu.ua/index.php/UV/article/view/10042/13077> (дата звернення: 10.11.2024).
6. Селіванов В.М. Концептуальні засади Кодексу про підприємництво України. *Право України*. 1995. № 2. С. 3–11.
7. Вахонєва Т., Сіньова Л. Медичні та реабілітаційні заклади як суб'єкти права. *Вісник маріупольського державного університету серія: право*. 2023, вип. 25. С. 16–30.
8. Антимонопольний комітет України. URL: <https://amcu.gov.ua/news/amku-oshtrafuvav-kompaniyu-ekofarm-na-32-mln-grn-za-poshirennya-nepravdivoyi-informaciyi-pro-likiv-vid-covid-19> (дата звернення: 05.11.2024).
9. Кодинець А., Волинець І. Недобросовісна реклама лікарських засобів як загроза біобезпеці. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. Випуск 1(125). 2023. С. 48–53. URL: <https://legal.bulletin.knu.ua/article/view/685> (дата звернення: 01.11.2024).

REFERENCES:

1. Problemy realizatsii derzhavno-pryvatnoho partnerstva u sferi okhorony zdorovia v Ukraini. (2023). [Problems of implementing public-private partnership in the healthcare sector in Ukraine]. Retrieved from: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/2394/2430> [in Ukrainian].
2. Pashkov, V.M. (2023). Hospodarsko-pravove rehuliuвання v sferi okhorony zdorovia: doktrynalni polozhennia [Economic and legal regulation in the healthcare sector: doctrinal provisions]. Retrieved from: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7202/1/Pashkov_475.pdf. [in Ukrainian].
3. Ahrarne zakonodavstvo Ukrainy: problemy efektyvnosti (1998). [Agrarian legislation of Ukraine: problems of effectiveness] /za red. V.I.Semchyka. NAN Ukrainy, In-t derzhavy i prava im. V.M.Koretskoho. K. : Nauk. dumka. 239 p. [in Ukrainian].
4. Milash, V.S. (2008). Hospodarske pravo: kurs lektzii: u 2 ch. [Commercial law: course of lectures: in 2 hours]/ V.S.Milash. Kh. : Pravo. Ch. 1. 496 p. [in Ukrainian].
5. Kochyn, V.V. (2016). Vidy hospodarskoi diialnosti yurydychnykh osib: problemy teorii ta praktyky [Types of economic activity of legal entities: problems of theory and practice]. *Yurydychnyi visnyk*, 1(38). Retrieved from: <https://jrnl.nau.edu.ua/index.php/UV/article/view/10042/13077> [in Ukrainian].
6. Selivanov, V.M. (1995). Kontseptualni zasady Kodeksu pro pidpriemnytstvo Ukrainy [Conceptual principles of the Code of Entrepreneurship of Ukraine]. *Pravo Ukrainy*. № 2. P. 3–11. [in Ukrainian].
7. Vakhoniev, T., & Sinova, L. (2023). Medychni ta rehabilitatsiini zaklady yak subiekty prava [Medical and rehabilitation institutions as subjects of law]. *Visnyk mariupolskoho derzhavnoho universytetu seriia: pravo*. vyp. 25. P. 16–30. [in Ukrainian].
8. Antymonopolnyi komitet Ukrainy [Antimonopoly Committee of Ukraine]. Retrieved from: <https://amcu.gov.ua/news/amku-oshtrafuvav-kompaniyu-ekofarm-na-32-mln-grn-za-poshirennya-nepravdivoyi-informaciyi-pro-likiv-vid-covid-19>. [in Ukrainian].
9. Kodynets, A., & Volynets, I. (2023). Nedobrosovisna reklama likarskykh zasobiv yak zahroza biobezpeki [Unfair advertising of medicines as a threat to biosafety]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Yurydychni nauky*. Vypusk 1(125). P. 48–53. Retrieved from: <https://legal.bulletin.knu.ua/article/view/685> [in Ukrainian].